

Умовами належного прояву комунікативної активності територіальної громади в процесі здійснення місцевого самоврядування є високий ступінь розвитку комунікативного простору територіальної громади та її значний комунікативний потенціал. Це суттєво розширює можливості вибору форм і способів прояву її комунікативної активності для вирішення актуальних комунікативних завдань.

Комунікативна активність територіальної громади може виявлятися в різних формах і в різний спосіб. Для конкретизації та класифікації форм і способів прояву комунікативної активності територіальної громади в процесі здійснення місцевого самоврядування розроблено класифікаційну матрицю, у межах якої структурування форм і способів цієї активності здійснюється за критеріями їх належності до окремих видів комунікації. Для цього обрано два виміри, що враховують: способи (безпосередня, змішана, опосередкована) та масштаби (міжсобистісна, групова, масова) певної комунікативної взаємодії. Таким чином, поєднання параметрів способу та масштабу комунікації дозволяє в реальних умовах сформувати конкретний набір форм і способів комунікативної активності, структурованих у межах дев'яти квадрантів розробленої матриці, для реалізації комунікативних завдань територіальної громади в процесі здійснення місцевого самоврядування та втілити їх з урахуванням наявних можливостей.

Перспективним напрямом подальших досліджень даної теми може бути детальне вивчення можливих проявів комунікативної активності територіальної громади під час реалізації окремих комунікативних завдань у процесі здійснення місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Дрешпак В. М. Інформаційний, комунікативний, семіотичний простори державного управління: спільне, відмінне та особливе / В. М. Дрешпак // Публічне адміністрування: теорія та практика : електрон. наук. фах. вид. – 2012. – Вип. 2 (8). – Режим доступу : dridu.dp.ua/zbirnik/2012-02(8)/12dvmsvo.pdf.
2. Ісакова Т. О. Політичний флемшмоб як форма реалізації нових ідентичностей в інформаційному суспільстві / Ісакова Тамара Олегівна // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 3 (24). – С. 144 – 151.
3. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2013 році : щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2013. – 576 с.
4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280 : зі змінами станом на 24 лип. 2013 р. – Режим доступу :

zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0% B2%D1%80.

5. Штурхецький С. В. Комунікативний потенціал місцевого самоврядування в Україні : монографія / С. В. Штурхецький. – Рівне : Овід, 2011. – 148 с.

6. Штурхецький С. В. Комунікативні стратегії в місцевому самоврядуванні України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.04 / Штурхецький Сергій Володимирович. – К., 2011. – 20 с.

Надійшла до редколегії 04.09.13

УДК 352.075::324

Людмила МУРКОВИЧ

*Національна академія державного управління
при Президентові України*

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

МІСЦЕВИЙ РЕФЕРЕНДУМ ЯК ФОРМА БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ УЧАСТІ НАСЕЛЕННЯ В УПРАВЛІННІ МІСЦЕВИМИ СПРАВАМИ

Розглядається зарубіжний та вітчизняний досвід проведення місцевих референдумів. Визначаються чинники, що перешкоджають розвитку інституту місцевого референдуму в Україні, а також формулюються пропозиції щодо його подальшого вдосконалення як форми безпосередньої демократії.

Ключові слова: місцевий референдум, місцеве самоврядування, безпосередня демократія, члени територіальної громади.

Людмила Муркович. Местный референдум как форма непосредственного участия населения в управлении местными делами

Рассматривается зарубежный и отечественный опыт проведения местных референдумов. Определяются причины, которые являются препятствием для развития института местного референдума в Украине, а также формулируются предложения относительно его дальнейшего усовершенствования как формы непосредственной демократии.

Ключевые слова: местный референдум, местное самоуправление, непосредственная демократия, члены территориальной общины.

Lyudmyla Murkovich. Local referendum as the form of population direct participation at management of local affairs

Foreign and domestic experience of realization of local referendums is examined. Reasons that are an obstacle for development of institute of local referendum in Ukraine are distinguished; suggestions in relation to his further improvement as forms of direct democracy are formulated.

© Муркович Л. І., 2013

Key words: local referendum, local self-government, immediate democracy, members of territorial community.

Серед форм безпосередньої демократії найбільш усталеною є проведення місцевих референдумів. Місцеві референдуми визнаються пріоритетною формою безпосередньої демократії, оскільки населення відповідної території за їх допомогою може найповніше здійснювати власне волевиявлення щодо основних питань місцевого значення. Місцевий референдум, відповідно до ст. 143 Конституції України, призначається територіальними громадами села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування для вирішення важливих питань місцевого значення в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці (АТО).

Окрім конституційних норм в Україні проведення місцевих референдумів регламентувалося Законом України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1993 р., проте на підставі Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 6 листопада 2012 р. він втратив чинність. Тому нині в Україні його проведення є неможливим. Це є досить грубим порушенням світових демократичних стандартів, оскільки місцевий референдум є вищою локальною формою безпосередньої демократії, зміст якої полягає в прийнятті або затверджені членами територіальної громади найбільш важливих рішень місцевого значення шляхом таємного голосування. Така форма здійснення місцевої публічної влади безпосередньо територіальними громадами в межах відповідних АТО потребує обов'язкового врегулювання та прийняття нового законодавства.

Дослідженю інституту референдуму присвячено багато праць. Серед них на особливу увагу заслуговують публікації таких науковців, як О. Грищук, А. Свген'єва, Г. Іовчу, Д. Ковриженко, Н. Колодяжна, В. Погорілко, Н. Кузнецова, В. Федоренко, О. Чебаненко, Л. Черничка та ін. Незважаючи на наявність праць названих та інших учених, недостатнє державно-правове регулювання проведення місцевих референдумів в Україні вимагає здійснення подальших наукових розвідок з означеної проблематики.

Метою статті є дослідження вітчизняного та зарубіжного досвіду проведення місцевих референдумів, а також визначення чинників, що перешкоджають розвитку цього інституту в Україні, та розробка пропозицій щодо його подальшого вдосконалення як форми безпосередньої участі населення в місцевому публічному житті.

Оскільки місцеві референдуми проводяться з метою

безпосереднього вирішення населенням питань місцевого значення, то за їх допомогою члени територіальної громади набувають можливості найбільш ефективного впливу на формування політики місцевої влади. Органи місцевого самоврядування отримують за допомогою референдуму можливість звіряти свої рішення з думками населення. Соціальна цінність референдуму полягає в тому, що його застосування дозволяє вирішувати існуючі конфлікти та запобігати потенційно можливим конфліктам між владою та суспільством, підвищити рівень довіри населення до влади.

Саме за допомогою місцевих референдумів територіальна громада та її члени мають можливість легітимізувати свою публічну волю в рішення, яке матиме відповідну юридичну силу [12, с. 36]. Практика зарубіжних країн демонструє, що завдяки праву народної ініціативи референдум «стає дієвим механізмом артикуляції ставлення громадян до певних рішень органів державної влади, співвідношення зазначених рішень з їх інтересами та потребами» [4].

Референдуми, що скликаються муніципальними органами влади, практикуються в Бельгії, Чехії, Естонії, Фінляндії, Ірландії, Люксембурзі. Їх організація є аналогічною процедурі проведення виборів. При цьому рішення про скликання локального референдуму може прийматися муніципальною радою як колегіальним органом або за ініціативою певної кількості його членів (наприклад, у Швеції референдум може бути призначений муніципалітетом чи регіональною асамблеєю). Крім того, суб'єктом висування ініціативи можуть бути виконавчий орган місцевої ради або інші особи. Наприклад, у Болгарії на муніципальному рівні ініціативу може виявляти четверта частина муніципальних депутатів, мер муніципалітету чи регіональний урядовець [1].

Обов'язкові правові наслідки референдумів пов'язані тільки з тими з них, які мають вирішальний характер, а не консультивативний. Останній спрямований на виявлення думки виборця, коли під час прийняття важливого питання враховується громадська думка.

У країнах, де рішення про проведення референдуму на вимогу жителів приймають муніципальні органи, кількість підписів, які необхідно зібрати, зазвичай невелика, а там, де наявність вимоги жителів про проведення референдуму є єдиною умовою, яка спричиняє проведення народного голосування, кількість підписів є набагато вищою: у Чехії – 30 % виборців на 3 000 осіб; на Мальті – 10 % виборців; в Італії – 20 % виборців [11, с. 172].

Існуюча світова практика застосування інституту референдуму підтверджує, що саме ця форма безпосередньої участі населення в місцевому самоврядуванні є найбільш ефективним інститутом з погляду досягнення практичних результатів громадських ініціатив. Так, згідно з рішенням, прийнятим жителями Лондона на референдумі, що відбувся 7 травня 1998 р., з 2000 р. на території міста почав існувати єдиний представницький орган – Зібрання Великого Лондона (Great London Assembly), який отримав такі самі повноваження, як і діюча до цього Рада Великого Лондона (до 1986 р. Лондон мав дволанкову систему управління, що відрізняється від системи інших частин країни, потім ця система була спрощена й управління було розділено між 32 районними радами). Так була відновлена попередня дворівнева система управління. Кардинальним стало також прийняття рішення про одночасні безпосередні вибори мера Великого Лондона. Шляхом референдуму була здійснена безпрецедентна за останні 60 років децентралізація влади, унаслідок чого майже всі повноваження були передані органами державного управління меру столиці. Мер отримав більше повноважень, ніж зібрання.

У США законодавством передбачено проведення місцевих референдумів на рівні майже кожного штату (окрім Делаверу). Вони є невід'ємною частиною виборів і мають не менше значення. Щорічно нараховується від 12 до 15 тис. звернень до цього інституту. Конституції 37 штатів США передбачають проведення референдумів за законами та петиціями громадян. У багатьох американських штатах ставки податку на утримання шкіл (насамперед це стосується податку на нерухомість) визначаються на референдумі.

У Польщі важливим механізмом регулювання діяльності органів місцевого самоврядування є референдум, який уособлює контроль населення за владою гміни. У ході референдуму вирішуються найважливіші питання місцевого значення, наприклад, приймаються рішення щодо оподаткування громадян, відкликання ради гміни до закінчення терміну скликання тощо. Його проведення є особливо актуальним для малих гмін і місцевостей.

Процедура польського референдуму полягає в збиранні протягом 60 днів 10 % підписів громадян, яких достатньо для того, щоб вважати референдум таким, що відбувся. Заява стосовно рішення, ухваленого шляхом референдуму, подається на розгляд ради гміни, яка на її підставі має зробити власний висновок. Відхилення ради гміни заяви про референдум може бути

оскаржено в суді. Дуже серйозні наслідки для місцевої влади має референдум, у якому беруть участь 30 % населення гміни, а якщо рішення щодо керівництва гміни приймається одноголосно, то члени ради йдуть у відставку й обирається новий склад органів місцевого самоврядування [7].

Проведення місцевого референдуму не повинно бути зведено лише до акту голосування. Практика свідчить про те, що навіть не зовсім вдалі спроби проведення референдумів можуть мати серйозні соціальні наслідки. Наприклад, у 2003 р. громадою міста Троїцьк Московської області була створена ініціативна група з проведення місцевого референдуму щодо рішення місцевої влади про знищення парку з віковими деревами та здійснення забудови на цьому місці. Двічі в проведенні референдуму жителям було відмовлено. Друга відмова була оскаржена в суді й мала позитивні наслідки для населення. Проведений референдум був визнаний таким, що не відбувся через низьку явку жителів (34,9 %), що було обумовлено недостатнім інформуванням членів громади, яке здійснювалося лише активістами шляхом розклеювання оголошень у під'їздах міста. Проте результати референдуму, на якому 97,67 % учасників висловилися за віднесення лісових територій та парку до рекреаційної зони, вплинули на прийняття рішення радою депутатів міста на користь жителів і парк набув статусу рекреаційної зони [2, с. 13].

За даними Міністерства юстиції України, за 1991 – 2009 рр. в Україні було проведено 150 місцевих референдумів, 102 з них проведено в селях: 50 – з питань адміністративно-територіального устрою; 34 – з питань зміни назви населеного пункту; 31 – з інституційних питань, включаючи дострокове припинення повноважень представницьких органів місцевого самоврядування; 13 – з питань благоустрою населених пунктів; 12 – із земельних питань; 10 – з інших питань. Проте прийняті рішення не завжди були реалізовані (у 9 областях кожне четверте рішення залишилося невиконаним), що обумовлено значими недоліками чинного законодавства щодо імплементації результатів місцевого референдуму.

Попри високу ймовірність ухвалення популістичних рішень та перекладання відповідальності на членів громади за непопулярні, інститут місцевого референдуму в Україні дозволяє стимулювати соціальну активність громадян та формує в членів громади культуру залучення до процесу ухвалення владних рішень. Також підготовка до проведення місцевого референдуму дозволяє обговорити найбільш проблемні питання місцевого значення, а

результати – усебічно проаналізувати стан справ у відповідній територіальній громаді.

Критерії класифікації місцевих референдумів не є досить розгалуженими. З огляду на загальнотеоретичні дослідження підстав для систематизації референдумів та нормативних положень чинного законодавства виділяють такі: за предметом референдуму; за правовою силою рішень референдуму; за підставами проведення референдуму; за суб'єктами ініціювання референдуму; за територією проведення референдуму; за часом проведення референдуму; за формулою референдуму [8, с. 106]. Крім того, за місцем (територією) проведення виділяють сільські, селищні й міські референдуми; за часом проведення – звичайні та повторні; за підставами проведення – обов'язкові та факультативні, ініціативні та імперативні. Оскільки до суб'єктів, уповноважених ініціювати проведення місцевого референдуму, належать територіальні громади сіл, селищ та міст, а також утворені цими громадами органи місцевого самоврядування, то якщо місцевий референдум ініціюється органами місцевого самоврядування, він є ініціативним, а якщо територіальною громадою – імперативним (обов'язковим).

Як справедливо зазначають вітчизняні фахівці, у перспективі місцеві референдуми також за своїм змістом мають поділятися на статутні та звичайні [9, с. 165]. Це, безумовно, вимагає внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», оскільки в ньому фактично не створено правових умов для проведення статутних референдумів, що суттєво обмежує права місцевих жителів та не відповідає європейським стандартам локальної демократії.

На нашу думку, з огляду на європейський досвід проведення місцевих референдумів, в Україні також слід запровадити з урахуванням територіальної ознаки референдуми, що проводяться на регіональному та локальному (громадівському) рівнях. Так, у Швеції, Італії та Болгарії існує можливість проведення референдумів на рівні регіонів та муніципалітетів; у Польщі та Франції можуть проводитися референдуми на регіональному, окружному та місцевому рівнях; в Іспанії – це рівні автономних спільнот, провінцій та муніципалітетів; в Угорщині – на рівні округів та муніципалітетів.

Законодавство більшості країн, де дозволені місцеві та регіональні референдуми, передбачає факультативні референдуми на вимогу певної частини виборців. Предмет обов'язкових місцевих референдумів зазвичай законодавчо визначений, а факультативні референдуми проводяться щодо решти питань життя громади тієї

чи іншої територіальної одиниці. Факультативні референдуми можуть проводитись на вимогу органів влади або за народною ініціативою.

В Україні з переважною більшості питань, які перебувають у віданні місцевого самоврядування, проводилися факультативні (необов'язкові) референдуми з ініціативи місцевої ради, на вимогу її депутатів або на вимогу передбаченої законодавством кількості громадян України, що постійно проживають на території відповідної АТО. Проте Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» передбачав також проведення обов'язкових місцевих референдумів. Обов'язковість проведення референдумів означає, що за умови дотримання встановлених законом вимог рішення про його проведення має імперативний характер. У цьому сенсі призначення референдуму не залежить від угодобання органу чи посадової особи. Зокрема, у ст. 6 цього закону зазначалося, що лише місцевими референдумами в межах відповідних АТО вирішуються питання: про найменування й перейменування сільрад, селищ, міст, районів, областей; об'єднання в одну із зазначених АТО зі спільним адміністративним центром; зміну базового рівня місцевого самоврядування в сільських районах [10]. Ряд цих положень втратили своє значення ще з моменту прийняття Конституції України (зокрема, це стосується того, що питання утворення й ліквідації районів, установлення та зміни меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорії міст, найменування й перейменування населених пунктів і районів належать до повноважень Верховної Ради України згідно з п. 29 ст. 85 Конституції України [6]).

Слід зазначити, що навіть до втрати чинності Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» стримував практичне проведення місцевого референдуму, зокрема через закріплення в ньому можливостей адміністративного тиску на суб'єктів референденого процесу; відсутність механізмів імплементації його результатів; надання головам місцевих рад права відмовляти ініціативним групам у їх реєстрації без зазначення конкретних підстав (що впливало на можливість проведення місцевих референдумів за ініціативою членів територіальної громади, особливо коли предметом такого референдуму було дострокове припинення повноважень відповідної ради та її голови або скасування рішень місцевих рад) [10]. Зазначені недоліки попереднього закону обов'язково повинні бути враховані під час доопрацювання та прийняття проекту Закону України «Про місцевий референдум».

Узагальнення практики проведення місцевих референдумів в Україні дозволяє виділити певні чинники, які заважають територіальним громадам використовувати цей інститут для прийняття важливих локальних рішень, зокрема:

- відсутність чіткої концепції безпосередньої місцевої демократії в Україні, у тому числі й щодо інституту місцевого референдуму;
- існуючі проблеми організаційно-правового регулювання проведення місцевого референдуму, у тому числі й щодо фінансового забезпечення;
- наявність потужного адміністративного чинника, який впливає як на підготовку та проведення місцевого референдуму, так і на реалізацію його результатів;
- незавершеність проведення реформи системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні;
- недостатня взаємодія органів місцевого самоврядування з членами територіальної громади;
- відсутність дієвих форм контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування з боку територіальної громади;
- необізнаність населення з правами у сфері місцевого самоврядування, реальними механізмами їх безпосередньої участі у прийнятті управлінських рішень на місцевому рівні.

Недоліки Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» викликали неодноразові спроби розробки та прийняття закону «Про місцевий референдум». Хронологія цієї нормопроектної діяльності включає такі законопроекти: № 1154 від 17 липня 2006 р. (відкликаний 15 червня 2007 р.); № 2004 від 24 вересня 2008 р. (відкликаний 30 березня 2010 р.); № 7082 від 3 вересня 2010 р. (прийнятий у першому читанні Верховною Радою України 19 квітня 2011 р.); № 0867 від 12 грудня 2012 р. (наданий на ознайомлення депутатам Верховної Ради України 27 грудня 2012 р.).

Останній законопроект, зокрема, містить норми, що суперечать європейським стандартам локальної демократії, сформульованим у Кодексі належної практики щодо референдумів [5, с. 277]. Відповідні зауваження були зроблені експертами Венеціанської комісії (п. 3 розділу I коментарів до проектів законів України «Про всеукраїнський референдум» і «Про місцеві референдуми в Україні» (CDL-EL(2008)010 [3]). Крім того, законопроект містить ряд процесуальних перешкод на шляху до реалізації права громадян України на участь у місцевому референдумі: надмірний адміністративний контроль з боку органів місцевого самоврядування за конкретними процедурями організації та

проведення референдуму (наприклад, щодо утворення ініціативної групи, висунення ініціативи референдуму членами територіальної громади, реєстрації ініціативної групи тощо); складна процедура ініціювання місцевих референдумів на вимогу членів громад; недостатнє відображення питання інформаційного забезпечення місцевого референдуму, агітації місцевого референдуму; обмеження можливостей членів територіальної громади щодо проведення консультивативного референдуму; неузгодженість положень законопроекту про фінансування місцевих референдумів із нормами Бюджетного кодексу України (проведення місцевого референдуму має фінансуватися з коштів резервного фонду місцевого бюджету, створення якого відповідно до Бюджетного кодексу України не є обов'язковим).

З урахуванням важливості напряму проекту Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні щодо максимального залучення населення до прийняття управлінських рішень, а також сприяння розвитку форм демократії участі на місцях, вважаємо за необхідне:

- передбачити право бути суб'єктом місцевого референдуму громадським організаціям, партійним осередкам;
- передбачити однакові умови як прибічникам питання, винесеної на референдум, так і їх опонентам (рівний доступ до ефірного часу, розміщення інформації в газетах тощо);
- включити членів громади до суб'єктів ініціювання консультивативного місцевого референдуму;
- спростити порядок ініціювання місцевих референдумів на вимогу членів громад шляхом скасування такої стадії, як скликання загальних зборів громадян з ініціювання проведення місцевого референдуму;
- передбачити можливість проведення на рівні сіл, селищ, міст, районів у містах консультивативних референдумів із конкретно визначених законом питань, які не належать до компетенції територіальних громад, однак стосуються їх інтересів (наприклад, зміни меж відповідного населеного пункту, його перейменування тощо).

Вищезазначене свідчить про необхідність здійснення заходів щодо розвитку інституту місцевого референдуму як форми, яка найбільш повно дозволяє членам територіальної громади здійснити індивідуальне волевиявлення щодо питань місцевого значення. Ця форма локальної демократії стала б ефективним засобом контролю територіальної громади за діяльністю місцевої влади, зокрема стосовно взятих нею на себе зобов'язань, кроком на шляху до

побудови громадянського суспільства. Задля досягнення цієї мети необхідно усунути існуючі в проекті закону «Про місцевий референдум» недоліки, що стане вагомим кроком до розширення прав громад та їх впливу на прийняття владних рішень.

Список використаних джерел

1. Выборы и референдум (Болгария). – Режим доступа : evcppk.ru/inostrannoe-konstitucionnoe-pravo/3806-vybory-i-referendum-bolgariya.html.
2. Гражданское участие в местном самоуправлении / Всерос. совет местного самоуправления. – М. : Авангард, 2008. – 224 с.
3. Европейский демократичний доробок в галузі виборчого права : матеріали Венеціанської комісії, Парламентської Асамблей, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Європи. – Режим доступу : www.eli.org.ua/upload/Europe_III.pdf?PHPSESSID.
4. Іовчу Г. М. Ефективність референдумів у контексті забезпечення права громадян на участь у процесі прийняття суспільно-політичних рішень та впливу на політичний процес / Г. М. Іовчу. – Режим доступу : archive.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_35/Gileya35/P8_doc.pdf.
5. Кодекс належної практики щодо проведення референдумів // Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права : матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблей, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих регіональних влад Ради Європи / пер. з англ. ; за ред. Ю. Ключковського. – 2-ге вид., випр. і доп. – К., 2009. – 500 с.
6. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Укр. правн. фундація, 1996. – 128 с.
7. Пехота С. Місцеве самоврядування: досвід Польщі. Розбудова демократичної системи територіального самоврядування в Польщі / С. Пехота. – Режим доступу : www.soskin.info/e-ea.php?pokazold=20010185&n=1&y=200.
8. Погорілко В. Ф. Референдумне право України : навч. посіб. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. – К. : Ліра-К, 2006. – 366 с.
9. Погорілко В. Ф. Референдуми в Україні: історія та сучасність : монографія / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. – К. : Ін-т держави і права НАН України, 2000. – 248 с.
10. Про всеукраїнський та місцеві референдуми : Закон України від 3 лип. 1991 р. № 1286-XII. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1286-12.
11. Референдуми в Європейському Союзі / О. Д. Чебаненко, О. Ю. Гришук, Н. В. Колодяжна [та ін.] ; за заг. ред. Д. С. Ковриженка. – К. : ФАДА, ЛТД, 2007. – 186 с.
12. Федоренко В. Л. Інститут місцевого референдуму в Україні: проблеми теоретико-методологічного та законодавчого забезпечення / В. Л. Федоренко, Н. О. Кузнецова, Л. В. Черничка // Бюллетень Міністерства юстиції України. – 2009. – № 2 (88). – С. 35 – 50.

Надійшла до редакції 27.09.13

Антоніна КОЛПОВСЬКА

Національна академія державного управління
при Президентові України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

**ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗВІТНОСТІ
В МУНІЦИПАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ**

Визначаються можливість і необхідність застосування соціальної (нефінансової) звітності в муніципальному управлінні в контексті залучення зацікавлених сторін до прийняття рішень щодо забезпечення сталого місцевого розвитку. Досліджуються сутність соціальної звітності, її значення для органу місцевого самоврядування. Розкриваються принципи, стандарти та етапи складання соціальної звітності органу місцевого самоврядування. Пропонуються форми соціальних (нефінансових) звітів для органу місцевого самоврядування.

Ключові слова: звітність зі сталого розвитку, корпоративна звітність, міжнародний стандарт, нефінансова звітність, органи місцевого самоврядування, соціальна відповідальність, соціальна звітність.

Антонина Колповская. Применение социальной отчетности в муниципальном управлении

Определяются возможность и необходимость применения социальной (нефинансовой) отчетности в муниципальном управлении в контексте привлечения заинтересованных сторон к принятию решений по обеспечению устойчивого местного развития. Исследуются сущность социальной отчетности, ее значение для органа местного самоуправления. Раскрываются принципы, стандарты и этапы составления социальной отчетности органа местного самоуправления. Предлагаются формы социальных (нефинансовых) отчетов для органа местного самоуправления.

Ключевые слова: отчетность по устойчивому развитию, корпоративная отчетность, международный стандарт, нефинансовая отчетность, органы местного самоуправления, социальная ответственность, социальная отчетность.

Antonina Kolpovska. Social report application in the municipal management

The possibility and the need for social (non-financial) reporting on municipal governance in the context of stakeholder involvement in decision-making for sustainable local development are defined. The essence of social reporting and its importance to the local government are investigated. The principles, standards and stages of assembling social reporting local authority are revealed. Forms of social (non-financial) reports for the local authority are proposed.

Keywords: sustainable development report, corporate report, international standard, non-financial report, local authorities, social responsibility, social report.

Сьогодні якість муніципального управління залежить від